

ne izpolnila. Če je grof Taaffe rekel A, bode moral reči tudi B. Pa še mnogo drugih stvari bode skušala doseči levica. Tako levičarski listi z vso odločnostjo zahtevajo, da se odstrani kranjski deželni predsednik baron Winkler in se namesti s kakim njih somišljenikom. Levica seveda pred vsem želi, da bi se preklicale jezikovne naredbe. Vlada se morda tega ne bode upala storiti, ker naravnost v nasprotje z ustavo se ne more postaviti, ali bati se je, da bode te naredbe z veliko mlačnostjo izvajala. Uradniki, ki se nanje ne bodo ozirali, se ne bodo imeli več bati slabih posledic, temveč bodo mogli pričakovati celo pohvale. Taka metoda je skoro nevarnejša, nego odkrito nasprotje, zaradi tega je pa neki nemški poslanec se izjavil, da bi bil zadovoljen ž njo. Marsikomu se ne bode zdelo vredno pritoževati, in tako utegne se pod Taaffejevo vlado v veliki meri nam utihotapiti nemško uradovanje. Na Koroškem se po jednaki metodi ohranjujejo nemške šole v slovenskih krajih.

Najhujše je pa, da nemamo pričakovati, da bi se razmere še tako hitro vzboljšale. V začetku Taaffejeve dobe so tudi bili Nemci v ministerstvu. Ali tedaj je bila v državnem zboru močna konservativna večina. Nemško-liberalni ministri so zaradi tega bili kmalu prisiljeni izstopiti, ko so videli, da se s konservativnimi tovariši sporazumeti ne morejo in imajo poslednji močnejšo zaslombo v narodnem zastopu. Sedaj se pa utegne pripetiti baš nasprotno. Ker levičarji dobivajo vedno večji vpliv, se je bati, da grof Kuenburg ne bode dolgo jedini levičar v ministerstvu. Za njim pridejo drugi, ki bodo pa dobili tudi ministerske portfelje. Njim se bodo umaknili konservativni ministri. Tako morda dobimo liberalno vlado pod Taaffejevim predsedstvom.

Novo leto nam torej nič dobrega ne obeta. Pričakujejo nas hudi boji. Braniti bomo morali narodne pravice s podvojenimi močmi. Zaradi tega pa ne moremo dovolj toplo priporočati avstrijskim Slovanom zločnosti. Pustiti moramo mi naše domače prepire, v katerih največkrat ne gre za nobena načela, temveč za osebe. Mejsbojni prepiri pa škodujejo zaradi tega, ker vodijo tudi k nepošteni politiki. Vsaka stranka obeta vse mogoče in nemogoče stvari, katerih pozneje seveda izpolniti ne more. Ker od svojih obljub odstopiti ne more, potem stavi razne pretirane zahteve, o katerih sama ve, da se uresničiti ne morejo. Na taka napačna pota je zašla mladočeška stranka. Sedaj je v veliki zadregi. Volilci začenjajo zahtevati, da vresniči dane obljube. Da ne bi zgubila zaupanja, pa kaže svojo odločnost v raznih ne baš umestnih govorih, ki stvari le škodujejo. Podobni govori, kakor sta jih imela dr. Gregor in Vašaty, so le posledice prejšnje mladočeške politike. Do tega bi ne bilo prišlo, ko bi jim ne bilo vsako sredstvo dobro, da le odrinejo Staročehe. Do jednacij posledic utegnile bi pritirati slovenske stranke, če se bodo tako brezobzirno bojevale mej seboj. Več Slovanov če se z mejsebojnimi boji onemogoči, tem ugodnejše je to za Nemce.

Gledati pa tudi moramo, da se avstrijski Slovani in

drugi konservativni elementi mej seboj približamo. To je pa le mogoče, če vsakdo nekoliko popusti od svojih separatističnih teženj. Boriti se moramo pred vsem za to, kar je nam vsem skupno. Tak skupni interes je pa za avstrijske Slovane baš član XIX. osnovnih državnih zakonov, ki bi nam vsem moral biti vodilo. Nadejamo se, da bodo nevspehi tudi Mladočehe poučili, da njih politika ni prava, da tudi zanje ni druge rešitve, da se približajo ostalim Slovanom. Da bi se to le kmalo zgodilo, kajti tedaj bode zopet odklenkalo nemški mogočnosti.

Politične razmere zares niso ugodne, ali vendar nikakor ne obupujemo. Če tudi politični vodje tu in tam zahajajo na napačna pota, vendar je v slovanskih narodih avstrijskih dovolj odločnosti, zdravega razuma in duševne sile, da se nam ni bati pogube. Razstava v Pragi je pokazala, koliko duševne in fizične sile je v češkem narodu, da se ž njim v kulturnem oziru ne morejo meriti avstrijski Nemci, še manj pa Madjari, če tudi ta dva naroda sedaj gospodujeta v našem cesarstvu. Volilno gibanje v Istri in pa poganjanje za slovenske šole na Koroškem, pa nam kaže, koliko odločnosti, zdravega duha in moralčne sile je v slovanskem prebivalstvu teh dežel, če tudi živi v jako neugodnih razmerah. Taki narodi, ki kažejo toliko duševne sile in zavednosti, nikakor ne morejo poginiti, zato pa s pogumom stopamo v novo leto, pripravljeni boriti se z isto odločnostjo za narodne pravice, s katero se že bori naš list blizu polstoletja.

Odprto pismo starim in novim sotrudnikom „Novic“.

Od gorenjske strani, 27. decembra 1891.

Da naše nekdanje od vsega slovenskega naroda ljubljene in cenjene „Novice“ stopijo s 1. januarjem 1892. leta v svoj **petdeseti, tedaj jubilejni tečaj**, znano nam je bilo. Bali smo se, pa ker so v „Novice“ z II. polovico letošnjega (49.) tečaja spremenile nekoliko svojo vsebino, da jim bo to ravno o petdesetletnici skopalo — prezgodnji grob. Pa, — hvala Bogu! motili smo se. Vabilo na naročbo v zadnjih dveh listih nam je ta strah popolnoma odvzelo. Troje prošenj izrekamo na tem mestu v obliki odprtega pisma starim, pa tudi novim sotrudnikom „Novic“, se vé, da ob enem tudi pp. nn. gg. naročnikom namreč:

1. Noben dosedajnih naročnikov naj ne postane „Novicam“ v novem letu nezvest; pač pa naj se potrudi vsak po vsej moči, pridobiti jim še novih.

2. Iz pietete do rajnega neumrljivega njihovega ustanovitelja in na mnogo strani resnično pravega očeta našega naroda, pač prezgodaj preminulega dr. Janeza Bleiweis-a viteza Trsteniškega naj se list ureduje in ohrani, ker je naj več moč, v njegovem duhu in po njegovih načelih.

3. Vsi nekdanji sotrudniki „Novic“, kar jih še živi, — tudi moja malenkost se šteje vmes —, naj se z novimi pomlajenimi močmi oklenejo prvega, tedaj najsta-

rejšega slovenskega časnika; zraven naj pristopijo tudi mlade, krepke moči: skupno se trudimo, da dobijo „Novice“ zopet ono veljavo, katero so imele zlasti za časa pokojnega dr. Bleiweis-a, ko smo se včasih tako-rekoč celi teden naprej veselili, kedaj nam bo zopet novi list došel v roke. Le pomislimo, koliko ogromnega podučnega in zabavnega gradiva nam hranijo dosedanji 49. tečaji „Novic“. Da bi pri 50. opešali in delo ter trud opustili, tega ne daj in ne dopusti Bog! Tedaj, častiti gg. pisatelji, stari in mladi! stopimo v kolo, podajmo si roke in z združenimi močmi delajmo, da si bo 50. tečaj zaslužil častno ime: dr. Janez Bleiweis-ov jubilejni tečaj.

J. Ferjančič

Govor državnega poslanca g. dr. Ferjančiča

v državnem zboru na Dunaji dne 18. decembra 1891.

I.

Visoka zbornica! Izpregovoriti hočem najprvo nekaj besed k naslovu „deželna kultura“ ter v tem oziru staviti do vlade potrebno vprašanje. Govoril bodem o uravnavi hudournikov v Vipavski dolini in osušenju notranjskih dolin.

O tem sem sicer že obširneje govoril leta 1889., ker pa stvar ne napreduje, kakor želimo in je potrebno, moram torej nujneje sopeset opozarjati na to.

Vipavska dolina je bila nekdanj lepota in rodovitna, a je s časoma postala pokrajina, ki več ne more živiti svojih prebivalcev. Trtna uš bode tudi tukaj uničila nekdanj cvetoče vinstvo. Tudi na druge neugodne razmere sem že opozarjal in dokazoval, da je potreba uravnati hudournike in tako velikemu delu prebivalstva olajšati živinorejo in poljedelstvo.

Vipavska dolina ima tri hudournike in več stranskih potokov. Že dvajset let tudi voda razdira, in potrebno je, da pomagata dežela in država in odstranita veliko škodo.

Leta 1889. je deželni odbor kranjski poslal inženerja na lice mesta, da si ogleda razmere in presodi izgotovljene načrte. Ta je izrekel, da je potrebno sistematično delo in da ne zadostujejo le poprave ob izvihu vodâ. Vodotoki so bili že tedaj tako zasuti, da se je bilo bati nesreč.

Dotično mnenje se glasi:

„Ker se vode na dnu vedno zasipljejo in torej vzvišujejo, zato je vedno slabše. Vipavščica teče po svoji dolžini, Bela v spodnjem toku in Močilnik na mnogih krajih po nasuti in vzvišeni strugi, in sicer meter visoko nad sosednim svetom. Če le eden dan dežuje, poplavljeni so bližnji travniki, vrti, njive in ceste, in celo del trga Vipave, 7 kilometrov na dolgo in 300—500 metrov na široko. In če tudi voda v strugi upade, vendar ostane po bližnjem svetu zaradi niže lege, dokler ne vzpuhti ali zleze v zemljo.“

Isti strokovnjak pravi dalje: „Prva potreba je, da se sistematično uravna voda v strugi, če hočemo obvarovati z velikim trudom obdelovane njive in vrte in rev-

ščine oteti prebivalstvo, ki že vsled pojemajočega vinarstva in drugih uzrokov trpi veliko škodo.“

Potrebno je torej dvoje. Uravnava bregov pri izvirkah in iztrebljenje strug.

Deželni zbor kranjski je v seji dne 22. novembra 1889. l. dovolil v ta namen 10.000 gld., ki naj se porabijo sporazumno s poljedelskim ministerstvom in na račun večje vsote, katero bode morala dežela dovoliti. V isti seji je zastopnik vipavskega okraja izrekel zahvalo v imenu prebivalstva in izrekel nado, da se delo takoj prične.

Dve leti sta minuli, a ničesar se ni še storilo.

Vlada je odgovorila, da je načrt deželnega odbora sicer primeren, ali imel bode le tedaj uspeh, če se izvrši v celoti. V tem smislu pa po vladnem mnenju Klemenčičev, oziroma Eipertov načrt, ne zadostuje, zato je vlada to vprašanje odložila, dokler ne bodo izdelani natančni načrti in določeni proračuni.

Ko je drugo leto to vprašanje zopet prišlo na vrsto v deželnem zboru, bila je burna debata, ker vsi poslanci so bili preverjeni o veliki bēdi vipavskega prebivalstva, ki je nastala vsled nenavadne suše. Deželni zbor je naročil deželnemu odboru, naj hitro izdela načrte in proračune, da se delo prične. Prosim torej visoko vlado, naj ne prezre te stvari, ter vprašam ob enem, kako daleč je stvar dospela in ali je upanje, da se delo prične prihodnje leto. Za to delo je potrebno le vladno pritrdjenje.

Kar se tiče odvajanja vodâ iz notranjskih dolin, naglašal sem že pred dvema letoma, da je vlada dela pričela in plačala. A delo se je ustavilo, ker se menda prebivalstvo na ljubljanskem barji temu ustavlja, boječ se povodnji.

Toda večšaki trdijo, da bi odpeljava vodâ iz notranjskih dolin ne poplavlila ljubljanskega barja. A če bi se to zgodilo, dokazana bi bila nujna potreba, da se osuši ljubljansko barje. V tem oziru se strinjam z rojakom svojim, ki je o tem govoril pred petimi dnevi, in veseli me obljuba g. poljedelskega ministra, da se vlada zanima za osušenje ljubljanskega barja. (Dobro! Dobro! na desnici.)

Za odpeljavo vodâ iz notranjskih dolin je treba mnogo priprav, upam pa, da stvar ne bode zaspala.

Pred dvema letoma sem stavil interpelacijo, katero danes ponavljam:

„C. kr. vlada se pooblašča, da prične priprave za uravnavo podzemeljskih vodâ na Kranjskem in v ta namen vstavi v proračun melioracijskega zaklada primerne vsote.“

II.

Delavske plače v Idriji.

Govoriti hočem tudi o delavskih razmerah v cesarskem rudniku v Idriji. Pritožbe o neprimernih plačah v cesarskem rudniku za živo srebro niso nove. Že l. 1880. so knez Windischgraetz in tovariši interpelovali gospoda poljedelskega ministra zaradi delavskih plač in naglašali, kolike krivice se v tem oziru godé rudarjem.